

Paul Goma și arta de a fi interzis

Motto: Și am hotărât să nu-i uit în vecii vecilor, nu să mă răzibun, ci să nu-i uit și mai ales SĂ NU-I TAC.

Paul Goma, *Gherla*

Paule Goma nu e olimpicul țării, nu e nici cel mai bun dintre (marii) scriitori și nici măcar fidelul informator al Securității ce și-ar turna-o pe maică-sa pentru o funcție în Academie; dacă stau să mă gândesc mai bine el este exact cea buturugă mică ce a dat peste cap întreaga mașinărie diabolică a Socialismului Românesc. Este autorul de care am fost avertizați să ne ferim pentru că e *fașăstu'* ce a avut curajul să condamne evreii și comuniștii de pe urma cărora a avut mult de suferit, în copilărie, când se afla în eterna *reFugire* a anilor '40, în ipostaza de basarabean rătăcitor. Judecat în anii de studenție pentru opinii diferite de cele ale comunității pentru că afirmase că Basarabia este pământ românesc, că limba și etnia „moldovenească” sunt lucruri fabricate de sovietici pentru deznaționalizarea românilor din dreapta Prutului, a trecut prin ororile de la Gherla, Jilava (Abatorul României Mari) și domiciliu forțate la Lătești și Fetești. Regimul de la București, pentru care Goma devenise incomod deoarece, în ciuda nenumăratelor arestări, bătăi, intimidări, interdicții (în special de publicare) și distrugeri ale manuscriselor sale, îi permite o călătorie la Paris, în 1977, unde

ALEX CIORICI

împreună cu soția și copilul său cere azil politic, aflându-se acolo până în ziua de azi, fiindcă statul român refuză a-l repune în drepturi cetățenești.

Romanul *Arta reFugii* a fost scris între anii 1985-1988 la Paris, fiind cel de-al doilea volet al ciclului autobiografic *Din calidor*. Apare în a treia ediție în 2007 în dactilografia autorului (fapt ce îi conferă un înțeles deosebit, o libertate de a „citicumvrei”) la editura bucureștiană *Anamrol*. Cartea amintită a fost pusă în circuit la Chișinău în cadrul Salonului Internațional de Carte din anul curent. Anatol Jura-vel, vânzătorul de la standul cu cărțile lui Paul Goma, fusese de câteva ori amenințat de niște „vizitatori”: *Cum puteți să vindeți un scriitor fascist, antisemit, care e INTERZIS în toată Europa!*

În mod paradoxal, tot tirajul *Săptămâni roșii* (un alt volum semnat de Paul Goma), a fost cumpărat de un domn. *Deodată mi-am adus aminte de băieții lui Ceaușescu care au cumpărat tot tirajul Ostinato* (un roman semnat de Paul Goma), *ediția italiană*

– dacă nu greșesc. Mai târziu aflu de la Paul Goma că „această metodă e cunoscută sub numele «stingere». Stingi o carte, cumpărând-o, nepermițând cititorilor să ajungă la ea. Securitatea și evreii o practică de o jumătate de secol...”

Ca și *Culoarea Curcubeului*, *Arta reFugii* ne predă o lecție de istorie, o lecție de rezistență, o lecție de eroism ce nu trebuie uitată, negată sau interzisă. *Arta reFugii* e un fel de *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, însă nu amuzante, ci dramatice, sângeroase uneori, câteodată picante. Copilăria lui Paul Goma e „copilăria” Basarabiei anilor '40: refugiată duminică dimineața, furată, trecută prin *praf prăfos și balegi bălegoase*. Unul dintre motivele de bază ale romanului e cel al mutării, având o legătură fină (dar nu și neglijabilă) cu transumanța din *Miorița* sau *Baltagul*, cu mult prea profitabila afacere națională de vindere... La noi se vinde totul: țara, părinții, viitorul și chiar mai mult. Acțiunea romanului oscilează între două extreme – a fugii și a re-fugii: noi am re-fu-

git din Basarabia, amestecată cu permanentul sentiment de frică de a nu fi prinși și duși acasă, nu în Mana, jud. Orhei, ci acasă... în Siberia. Pentru a rămâne *vinituri*, *vorba ardelenilor*, cu un copil de cadre didactice, în plus refugiați, ei renasc asemenea păsării Phoenix în momentul de criză de la Centrul de Repatriere Sighișoara: *eu ținând lanterna aprinsă sub plapomă, tata scriind și punând, rotind ștampile, apoi mototolind hârtia ca s-o învechească... acolo și m-a născut tata pe mine, așa amândoi am născut-o pe mama; apoi pe alții, la hotelul de lângă gară; pe mulți basarabeni și bucovineni am născut noi, tata și cu mine.*

Câteodată nu se întâmplă nimic, doar se trăiește pe muchie de cuțit monotonia de la Buia, se discută despre politică, se învață, se râde și se plânge. E un sat românesc cu intelectuali, cu păstori, cu muncitori, cu preoți ce fură din ajutoarele umanitare destinate copiilor, cu comuniști corupți și ipocriți, cu ocupanți incuți și aroganți, cu îndrăgostiți, cu refugiați și copii. Darul de narator al lui Goma ne readuce în calvarul acelor ani: în fuga, în reFuga, în drama arderii cărților, *arse ca „burgheze, dăunătoare”; și cele de fizică, de botanică, de chimie, de matematici – chiar și cu-legerile de probleme; toate, totul a devenit vechi, burghez, reacționar, dușmănos. Eterna fugă și eterna căutare. Eterna stare de a fi în plus, chiar și în propria țară.*

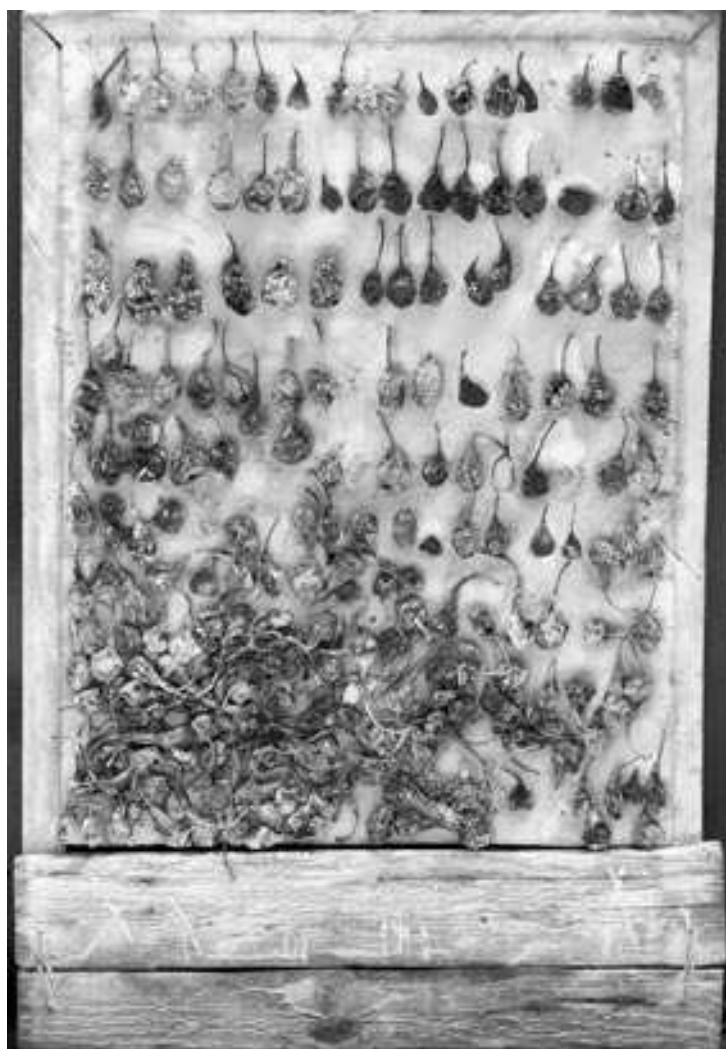
*Acest copil de cadre didactice, în plus refugiat, care la nouă ani vede lumea cu o luciditate greu de descris, ne predă, ca la o partidă de șah, o lecție de rezistență având la bază propria sa copilărie, atât de bine descrisă în romanul autobiografic *Arta ReFugii*; lecție pe care nu o vom găsi în arhive sau bine camuflată în cărțile de istorie, și anume că, orice s-ar întâmpla, să nu cedăm indiferent de consecințe: *Oi fi eu român, dar nu cedez Mana mea, nici județul Orhei, nici Basarabia și Bucovina și Ardealul de Nord, și**

nici Regina. Nu dau nimic și pe aici nu se trece!!!

Romanul lui Paul Goma va fi citit și recitat, cumpărat, xeroxat și piratat, dar cunoscut și apreciat doar în underground și numai cu jumătate de voce, la limita legalului, căci memoriile sale lezează mari scriitori și politicieni. Capacitatea educativă e una imensă: *Am învățat de acasă să fiu pentru bine și mereu împotriva răului, indiferent de poartă în frunte svastică ori sece-re-și-ciocan.*

Mereu recent și mereu actual, mereu negat, uitat și interzis, mereu hăituit și ReFugit, Paul Goma reprezintă simbolul Re-

zistenței românești. Despre el s-a tăcut mult, atunci și acum. Mulți critici români consideră că literatura sa nu are valoare estetică, fiindu-i refuzat orice merit literar. Îi este recunoscută însă dimensiunea etică, valoarea de document, în calitate de protestatar. Intenționat sau nu se uită că romanele lui Paul Goma descriu individul în timpul comunismului și cumplita teroare a istoriei. I se mai reproșează și prezența masivă a biografismului. Dincolo însă de aceste critici, romanele lui Paul Goma explorează capacitatea de a rezista în condiții-limită, subumane.

Angela Candu, *Grădini moarte*